

FAILLI

4/2025

Tiedonhallinnan ja arkistoinnin erikoislehti

Arkistoyhdistyksen seminaari s. 22

Sähköiset formaatit s. 4

Tiedonhallintalautakunta s. 7

Yhteiskunnan tietovaranto s. 18

Kulttuuriperintö elää! s. 3

Opinnäytepalkinto s. 10

DLM Forum s. 20

Vesa Vares s. 13

SLS testar AI s. 26

Tekoälyagentit s. 30

Toimitus

Päätoimittaja: Juha Henriksson,
juha@musiikkiarkisto.fi, 045-2495680

Julkaisutoimikunta

Susanna Kokkinen, pj, Aalto-yliopisto
Pekka Henttonen, Tampereen Yliopisto
Toni Suutari, Liikearkistoyhdistys
Johannes Valo, Kunnallisarkistoyhdistys
Pekka Lähteenkorva, Urho Kekkosen Arkisto
Ella Oksanen, Kela
Sari Mäkinen, Ruokavirasto

Toimitus pidättää itselleen oikeuden editoida julkaistavaksi tarjottua aineistoa.

Lehti ilmestyy neljä kertaa vuodessa.

Vuosikerran hinta 2025 on 60,00 euroa, opiskelijat 15,00 euroa. Tilaushintoihin lisätään arvonlisävero 10 %.

ISSN 1237-2196 Painosmäärä 380 kpl

Julkaisija: Liikearkistoyhdistys ry, PL 271, 00101 HKI, www.liikearkistoyhdistys.fi, Puh. 044-5512029.

Tilaukset: sihteerit@liikearkistoyhdistys.fi

Ilmoitukset

Ilmoitusmyynti, puhelin 045-2495680
Ilmoitushinnat:
1/1 sivua 4-väri 800
1/2 sivua 4-väri 500
1/4 sivua 4-väri 250

Toistoalennus: sama aineisto 4 ilmoituskertaa 25%, 2 ilmoituskertaa 10%.
LAY:n jäsenalennus 20%.

Ilmoitusvalmistus 50 e/sivu.

Oman mainosmateriaalin postitus lehden mukana: kokosivun ilmoitushinta ja lisäksi sisäänpisto- ja postituskulut.

Hintoihin lisätään arvonlisävero.
Hinnat sitoutumuksetta.

Ilmoitusaineiston tekniset tiedot

Painotuotteen koko 173 X 245 mm.
Tiedostomuodot valmiit aineistot painettava pdf, fontit konvertoituina.
Kuvat jpeg, tiff, eps, värijärjestelmä CMYK.
Kuvaresoluutio vähintään 300 dpi.

Muista tiedostomuodoista ota yhteyttä.

Aineiston toimitusosoite:
juha@musiikkiarkisto.fi

Paino: Grano Oy, 2025.

SISÄLTÖ

- 3 Kulttuuriperintö elää!**
Juha Henriksson
- 4 Sähköisen arkistoinnin formaatit**
Juha Henriksson
- 7 Jäähvyäiset tiedonhallintalautakunnalle?**
Tomi Voutilainen
- 10 Arkisto- ja tiedonhallinta-alan opinnäytepalkinto**
Johannes Valo
- 11 Hyvinvointitiedon hyödyntäminen kuntoutus-sairaalaissa**
Kirsi Jokinen
- 13 Arkistorotta Vareksen uusimmat seikkailut**
Vesa Vares
- 17 Professorin pimeämpi puoli...**
Pekka Lähteenkorva
- 18 Kulttuuriperinnöstä yhteiskunnan tietovarannoksi**
Päivi Happonen
- 20 DLM Kööpenhaminassa**
Anssi Jääskeläinen
- 22 Arkistoyhdistyksen syysseminaari**
Juha Henriksson
- 26 AI i arkivets tjänst – SLS testar framtidens verktyg**
Johan Pyy
- 30 Tekoälyagentit ja kulttuuriperintö**
Juha Henriksson

Kansi: Marja Piironen-Honkanen ja Lena Karhu luovuttavat Vuoden arkistoteko -palkinnon ministeri Elisabeth Rehnille.
Kuva: Tero Hanski, Eduskunta.

Mainokset: Laaksonen s. 31; Disec s. 32 Constructor s. 32.

Kulttuuriperintö elää!

Kansallisarkiston pääjohtaja Päivi Happonen kirjoittaa tämän *Failin* kolumnissaan, että Kansallisarkiston näkökulmasta käsite ”kulttuuriperintö” on liian laaja, hahmoton ja menneisyyteen katsova. Sen sijaan Happonen haluaa käyttää käsitettä ”tietovaranto”, joka kuvaa hänen mukaansa paremmin sitä, ettei tiedon arvo synny säilyttämisestä, vaan ”käytöstä ja yhteiskunnan kyvystä rakentaa sen varaan tulevaisuutta”.

Olen täysin samaa mieltä siitä, ettei kulttuuriperinnön arvo synny säilyttämisestä, vaan sen käytöstä. Mutta ainakin Musiikkiarkiston näkökulmasta katsoen käsite ”tietovaranto” tuntuu liian ahtaalta. Kulttuuriperintö on mielestäni erinomainen käsite, kun pidetään mielessä, ettei kulttuuriperintö ainoastaan pölyty arkistoissa, vaan se on *elävää* perinnettä. Kulttuuriperintö yhdistää ihmisiä. Se ei ole vain tietoa, vaan se on myös ainutkertaisia elämyksiä ja suuria tunteita. Kulttuuriperintö on yhteistä tekemistä ja se on ehtymätön luovan toiminnan lähde.

Minulla itselläni on ollut onni työskennellä kahdessa laajassa eurooppalaisessa kulttuuriperintöaloitteessa – Time Machinessa¹ ja Europeanassa² – jotka ovat avartaneet merkittäväällä tavalla käsitystäni kulttuuriperinnön käyttömahdollisuuksista. Europeanan tämän hetken missio on ”We democratise access to cultural heritage data”.

Missio korostaa siis sitä, että kulttuuriperintö kuuluu meille kaikille. Kulttuuriperintöä ei tallenneta ja saateta käyttöön ainoastaan esimerkiksi tutkimusta tai viranomaisia varten, vaan sen tulee tarjota tietoa, virkistystä ja elämyksiä ihan jokaiselle.

Edelliseen liittyy myös kulttuuriperinnön mahdollisimman laaja saatavuus. Musiikkiarkisto on kansainvälisen TAROCH-koalition perustajajäsen ja se on allekirjoittanut Open Heritage Statementin³, joka on maailmanlaajuinen vetoamus tasapuolisen pääsyn puolesta tekijänoikeudesta vapaaseen kulttuuriperintöön digitaalisessa ympäristössä.

Time Machine Organisaatio (TMO) rakentaa parhaillaan Time Atlas -palvelua, visuaalista käyttöliittymää, joka tarjoaa mahdollisuuden liikkua ympäri maailmaa ja etsiä tiettyyn aikaan ja paikkaan liittyvää kulttuuriperintöä. TMO on myös aktiivisesti mukana kehittämässä erilaisia lisätyn todellisuuden (XR) käyttömahdollisuuksia kulttuuriperintösektorilla.

TMO:n Partnership Managerina toimiessani olen myös päässyt osallistumaan esimerkiksi EIT Culture & Creativityn⁴ toimintaan. TMO ja EIT C&C haluavat kumpikin laajentaa kulttuuriperinnön käyttöä, sillä se tarjoaa mitä moninaisempia mahdollisuuksia esimerkiksi matkai-

lulle, taiteelle ja luovan alan yrityksille. Itse näen, että meidän tulisi olla tässä suhteessa paljon nykyistä aktiivisempia, sillä tiivis yhteistyö luovan alan toimijoiden kanssa lisäisi ratkaisevalla tavalla kulttuuriperinnön vaikuttavuutta ja sen merkitystä ihmisten elämässä.

* * *

Lopuksi haluan esittää lämpimät kiitokset Arkistojen päivän toimikunnalle, joka myönsi Vuoden arkistotekijä -kunniamaininnan Musiikkiarkistolle. 35 vuoden aikana Musiikkiarkisto on kehittynyt harrastelijavoiimin hoidetusta pienestä arkistosta ammattimaiseksi, aktiiviseksi ja kansainvälisestikin tunnustetuksi kulttuuriperintöorganisaatioksi. Kiitos osaavalle ja omistautuneelle henkilöstöllemme, kannatusyhdistyksen hallitukselle sekä toimintaamme osallistuneille vapaaehtoisille! Mutta tämä kaikki ei olisi ollut mahdollista ilman tiivistä yhteistyötä muiden kulttuuriperintöorganisaatioiden kanssa. Kiitos siis myös kaikille yhteistyökumppaneillemme sekä suomalaisille ja kansainvälisille kollegoilleni. Yhteistyössä on uskomaton voima ja sen avulla pienikin voi ponnistaa korkealle.

Juha
Henriksson

1 <https://www.timemachine.eu>

2 <https://pro.europeana.eu>

3 <https://openheritagestatement.org>

4 <https://eit-culture-creativity.eu>

Sähköisen arkistoinnin formaatit

Juha Henriksson
Arkistonjohtaja
Musiikkiarkisto
Dosentti

Liikearkistoyhdistys järjesti 16.9.2025 teemapäivän sähköisen arkistoinnin formaateista. Tapahtuma järjestettiin hybridinä. Paikan päälle kulttuurikeskus Hanasaareen kokoontui reilut 20 henkilöä, ja Teamsissa oli suunnilleen saman verran osallistujia.

Tutkimusaineistot

Yhteiskuntatieteellisen tietoarhiston Tuomas J. Alaterän aiheena oli ”ihmistieteiden tutkimuksen sähköiset formaatit – kuratointi, arkistointi ja jatkokäyttö”. Tietoarhistossa erilaisia tiedostomuotoja käsitellään koko aineiston elinkaaren ajan. Tiedostomuodot eivät pysy muuttumattomina, eikä objektien alkuperäisäsu välttämättä myöskään säily. Tavoitteena on pitkäaikainen säilyvyys, pitkäaikainen ymmärrettävyys ja yhteentoimivuus kohdeyh-teisin käytössä.

Tietoarhistossa vastaanotetaan monia eri formaatteja, mutta Alaterän mukaan yllätyksiä ei juuri ole. Tiedostomuodot ovat pääosin tilastomatemattisia formaatteja, perinteisiä ”toimisto-ohjelmamuotoja”, tekstiä (myös markup-tiedostot), kuvia, ääntä ja videota sekä pro-

sessointitiedostoja (XML ja SPS). Aineiston ominaisuudet, kuten värikoodaus, välilehdet taulukkolaskennassa sekä odotettu käsittelytarve, vaikuttavat jakelu- ja pitkäaikaissäilytysformaatin valintaan. Jakeluformaatit painottavat helppoa hyödynnettävyyttä (yleisesti käytetty, visuaalinen esitystapa jne.), kun taas pitkäaikaissäilytyksen formaatit noudattavat Kulttuuriperintö-PAS-palvelun suosituksia.

Tulevaisuuden haasteina Alaterä mainitsi muun muassa kyvykkyyden ottaa vastaan ja jaella uusia tiedostomuotoja, jos kohdeyh-teisö ottaa niitä käyttöön; mahdolliset tarpeet ohjelmakoodille ja muulle menetelmätiedolle; PDF/A-formaatin joustavuuden; sekä sosiaalisen median aineistot, jos media muuttuu.

Tekniset dokumentit

IITC:n Juha Anttila tarjosi jälleen kerran tiiviin ja ajankohtaisen tietopakettin. Hänen aiheenaan olivat teknisten dokumenttien kuten CAD-tiedostojen, 3D-mallien, pistepilvien sekä drone-kuvien formaatit käsittelyn ja digitaalisen säilyttämisen näkökulmasta.

Esityksensä aluksi Anttila kuvasi CAD-mallien, pintamallien, pistemallien ja 3D-animaatioiden eroja. CAD-mallit ovat parametrisia, muokattavia malleja, joissa on rakenteellista ja ominaisuustietoa. CAD-malleja käytetään suunnittelussa, valmistuksessa, kokoonpanoissa, törmäystarkasteluissa, lujuuslaskennassa ja teknisessä dokumentoinnissa. Pintamalleissa

ei sen sijaan ole parametrisuutta. Pintamallit koostuvat kolmioista tai nelikulmioista, ja niiden käyttötarkoituksena on yleensä 3D-tulostus, visualisointi, pelimoottorit, renderointi tai sidosryhmäviestintä.

Pistepilvet koostuvat laserkeilamallalla tai fotogrammetrialla tuotetuista yksittäisistä pisteistä, joilla on sijainti (x, y, z) ja mahdollisesti väri/intensiteetti. Pistepilviä käytetään monilla aloilla, kuten rakennus- ja tuotesuunnittelussa, mittaamisessa, kaavoituksessa ja maastonkartoituksessa sekä vanhoista kohteista luotavien digitaalisten kaksosten luonnissa. 3D-animaatiot ovat puolestaan malleja, joissa on liikettä, avainruutuja, skeletoneja ja animaatiopolkuja. Niitä käytetään visualisoinnissa, simulaatioissa, peleissä, liikkuvissa havainnekuviissa ja esittelyissä.

Anttilan mukaan teknisten dokumenttien ja mallien digitaalisesta säilyttämisestä tekee haasteellista muun muassa säilytettävän datan monimuotoisuus ja lukuisat tiedostoformaattit, relaatiot mallin eri osien ja tiedostojen välillä, suuret tiedostokoot, erilaiset käyttötarkpeet sekä lukuisat erilaiset välineet mallien tuottamisessa ja hallinnassa. Anttila totesi, että tulisi pyrkiä suosimaan standardeja ja avoimia formaatteja. Olisi myös tärkeä säilyttää alkuperäinen formaatti, koska konversioissa menetetään aina dataa jossain määrin. Lisäksi tulisi ottaa huomioon se, että mallien koot voivat olla massiivisia.

Liikearkistoyhdistyksen teemapäivä kokosi paikan päälle kulttuurikeskus Hanasaareen parikymmentä osallistujaa. Kuvassa puhuu Tietoarkiston Tuomas J. Alaterä. Kuva: Juha Henriksson.

AV-aineistot

Oma esitykseni käsitteli audiovisuaalisten aineistojen digitointia ja säilyttämistä. Kulttuuriperintöaineistoja digitoidaan yleensä niiden käytettävyyden edistämiseksi, mutta äänitteiden osalta tärkein digitoitintiperuste on usein säilyvyyden varmistaminen. Analogisten magneettinauhojen kuten C-kasettien ja avokelanauhojen, mutta myös syntysähköisten äänitteiden (CD-R, DAT, Minidisc jne.) säilyvyys on hyvin rajallinen. Suotuisissa olosuhteissa (viileä, kuiva) äänitteiden rappeutuminen voidaan hidastaa, mutta ei pysäytä.

Äänitteiden digitointi vaatii paljon henkilötyötä. Automatisointi on vaikeaa tai se vaatii suuria panostuksia teknologiaan. Analogisia mediatyyppejä ja äänitysformaatteja on runsaasti, joten tarvitaan paljon erilaisia laitteita, joiden saatavuus

on nykyisin rajallinen. Vanhoja äänilaitteita tulisi osata huoltaa, jotta ne pysyvät kunnossa. Lisäksi on tärkeä huomata, että digitoinnin laatu riippuu yleensä ratkaisevasti analogisen äänen laadukkaasta toistamisesta. Erilaisia nauhureita tulisi siten osata käyttää ja säätää.

Lisää haasteita digitointiin tuo se, että vanhat magneettinauhat ovat saattaneet muuttua tahmeiksi, jolloin ne tarttuvat äänipäihin, tai niissä on aikojen saatossa tapahtunut läpimagnetisointumista (ns. print-through). Kaikki nämä ongelmat tulisi ratkaista, jotta päästään laadukkaaseen lopputulokseen. Pahimmassa tapauksessa tahmeat tai haurastuneet nauhat hajoavat toistokelvottomiksi, jos niitä käsitellään väärällä tavalla.

Lisätietoa äänitteiden digitoinnista ja digitaalisen äänen säilyttämisestä

on saatavilla Musiikkiarkiston ylläpitämästä Audiodigi-tietopalvelusta¹.

PAS-palvelut

Lounastauon jälkeen oli vuorossa Heikki Helin, joka kertoi opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittamista ja CSC:n tuottamista PAS-palveluista. Pitkäaikaissäilytyksen tarkoituksena on säilyttää digitaaliset aineistot eheinä, autenttisina ja käyttökelpoisina useiden vuosikymmenien tai satojen vuosien ajan. Toteutuksessa korostetaan jatkuvuussuunnittelua, sillä toiminnan elinkaari ylittää kaikkien toteutuksen osakokonaisuuksien käyttöajan.

Pitkäaikaissäilyttäminen on aina aktiivista toimintaa. Tämä tarkoittaa muun muassa sitä, että säilytykseen siirrettävien aineistojen laatu tarkistetaan, aineistojen eheyttä tarkkailaan jatkuvasti, eheyden palautta-

¹ <https://www.audiodigi.fi>

minen ja laiterikoista toipuminen on normaalia normaalia toimintaa ja teknologian kehitystä seurataan aktiivisesti (tiedostomuodot, ohjelmistot jne.).

PAS-palvelun puitteissa on määritelty kansalliset säilytys- ja siirtokelpoiset tiedostomuodot². Säilytyskelpoisten tiedostomuotojen tietosisällön säilyminen ja ymmärrettävyys voidaan taata pidemmällä aikavälillä, ja PAS-palvelu lupaa voivansa migroida nämä formaatit hallitusti ja suunnitellusti. Sen sijaan siirtokelpoisilla tiedostomuodoilla tietosisällön säilymistä tai ymmärrettävyyttä ei voida taata pidemmällä aikavälillä. Käytännössä siirtokelpoisen formaatti on joskus migroitava säilytyskelpoiseen, eli se on askeleen säilytyskelpoisen jäljessä.

² <https://digitalpreservation.fi/specifications/fileformats>

Helinin korosti, että yhteistyö mahdollistaa aineistojen pitkäkestoisen hyödyntämisen. Pitkäaikais-säilyttämisessä täytyy pystyä säilyttämään bittitason lisäksi looginen ja semanttinen sisältö. Erityisesti semanttisen tason säilyttämisessä (sisällön tuntemus ja ymmärrys) palvelua hyödyntävien organisaatioiden merkitys on korvaamaton.

Vanhasta Dynastyasta arkistokelpoiseen muotoon

Tutkimuspäällikkö Anssi Jääskeläinen kertoi, miten käytännössä ratkaistiin tietojen siirtäminen vanhasta Dynastyasta arkistokelpoiseen tietokantamuotoon. Siirron lähtökohtana oli toimittajalta saatu tietokanta dumppi asiakkaalle, joka perustui Microsoft SQL Server 2016 -kantaan.

Jääskeläisen kuvaamassa ratkaisussa Windows 10 -virtuaalikoneeseen asennettiin ensin SQL Server Express 2022, jonka jälkeen palautettiin sekä passiivi- että tuotanto-kannat. Tämän jälkeen yhdistettiin DBPTK-ohjelmisto SQL Server kantaan, haettiin kanta "create"-toiminnolla, varmistettiin toimivuus muutamilla testihauilla ja validoimalla sekä tallennettiin lopputulos arkistokelpoiseen SRIARD 2 -muotoon

Tiedostojen validointi

Kansallisarkiston Vesa-Matti Ovaskan ja Pekka Rapinojan aiheena olivat käytännön kokemukset pitkäaikais-säilytysformaattien validoinnista. Viranomaisaineistojen vastaanotossa tiedostoille tehdään tekninen validointi SAPA- ja Kulttuuriperintö-PAS-palveluiden tiedostovalidaattoreilla (file-scraper). Validaattorit löytävät siirtopaketeista ajoittain ei-valideja tiedostoja.

Kansallisarkiston kokemusten perusteella File-scraperin käyttö ei ole vaikeaa, ja esim. Python-ohjelmointitaidoilla sen ympärille voi rakentaa massavalidointiprosessin. Lisäksi validoinnin yhteyteen voidaan lisätä toimiviksi havaittuja korjaustoimia. Rapinojan mukaan suositeltavaa on esimerkiksi korjata PDF:t suoraan säilytyskelpoisiiksi PDF/A-tiedostoiksi.

Kaikkiaan hankkeessa, jossa käsiteltiin 1,4 miljoonaa PDF-tiedostoa, kului noin kaksi kuukautta 24/7 koneaikaa, mutta tehostustoimet, kuten WSL:n päivittäminen ja aineiston käsittely Linux-tiedostojärjestelmässä lyhentävät käsittelyaikaa ainakin puolella. Sama prosessi on sovellettavissa myös muiden tiedostoformaattien muuntamiseen ja korjaamiseen.

Teemapäivän loppukeskustelua johdatteli Liikearkistoyhdistyksen koulutustoimikunnan Hanna Salminen. Kuva: Juha Henriksson.

Arkistoyhdistyksen syysseminaari

Juha Henriksson
Arkistonjohtaja
Musiikkiarkisto
Dosentti

Arkistoyhdistyksen perinteinen syysseminaari järjestettiin tänä vuonna yhteistyössä eduskunnan kirjaston ja arkiston kanssa 31.10.2025. Tapahtumapaikkana oli eduskunnan Pikku-parlamentin auditorio. Seminaarin teemana oli "Asiakirjat vallan timestä – Poliitiikan ja hallinnon lähteillä".

Seminaarin avauspuheenvuoron piti eduskunnan puhemies Jussi Halla-aho, joka korosti arkistojen merkitystä demokratian ja avoimen yhteiskunnan näkymättömänä perustana: "Arkistot ovat muistamisen ja vastuun välineitä – ilman luotettavaa arkistointia ei ole mahdollista arvioida vallankäyttöä tai tehdä tietoon perustuvia päätöksiä. Julkisuusperiaate ja oikeus tietoon rakentuvat suurelta osin arkistotyön varaan – vain tallennettu ja säilytetty tieto voi olla avointa."

"Arkistotyö on osa kulttuuriperintöämme ja identiteettiämme. Arkistoissa säilytetään paitsi asiakirjoja, myös ihmiselämän jälkiä – yksilöiden ja yhteisöjen tarinoita, jotka yhdessä muodostavat kansallisen muistin. Tällä tavoin arkistot kantavat mukanaan koko kansakunnan

perintöä: dokumentteja, kuvia, kirjoja, ääniä ja digitaalisia jälkiä. Ilman arkistoja ei olisi historiaa – eikä ilman historiaa yhteistä ymmärrystä siitä, mistä tulemme ja keitä olemme."

EU-asiat eduskunnassa

Viestintäasiantuntija Rami Kurth kertoi esityksessään EU-asioiden käsittelystä eduskunnassa. Suomesa on lähdetty siitä, että eduskunta käsittelee myös EU-asioita – samaan tapaan kuin se on käsitellyt kaikkia asioita ennen EU:ta. Kyseessä on poikkeuksellinen järjestelmä Euroopassa. Kurth tiivistä osuvasti: "jokainen kansanedustaja on myös EU-asioiden käsittelijä".

Eduskunnan ja hallituksen yhteistoiminta EU-asioissa perustuu perustuslakiin. Sen perusteella valtioneuvosto vastaa EU-päätösten kansallisesta valmistelusta. Eduskunta käsittelee EU:ssa tehtävät päätökset, jotka kuuluisivat sen toimivaltaan, ja sillä on lisäksi oikeus saada tietoa muista EU-asioista.

Keskeinen rooli on suurella valtiokunnalla, joka muodostaa eduskunnan kannan EU-asioista (ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa lukuun ottamatta, joista vastaa ulkoasiainvaliokunta). Suuri valiokunta kuulee ministereitä ennen ja jälkeen EU-kokouksia. Sen muodostama kanta perustuu erikoisvaliokuntien lausuntoihin ja asiantuntijakuulemisiin. Eduskunnan kanta ohjaa valtioneuvoston EU-asioiden neuvotteluja eli se on poliittisesti velvoittava.

Eduskunnan asiakirjat

Miten löytää eduskunnan asiakirjoja? Johtavan tietoasiantuntija Kristiina Hakalan mukaan painetut valtiopäiväasiakirjat ovat saatavilla Eduskunnan kirjastossa. Ne sisältävät säätyvaltiopäivien (1809–1906) ja yksikamarisen eduskunnan (1907–) pöytäkirjat ja asiakirjat, ja ne on julkaistu suomeksi ja ruotsiksi.

Eduskunnan hakupalvelu (Eduskunta.fi) tarjoaa hakutoimintoja nykyisten asiakirjojen etsimiseen. Hakuja voidaan rajata erilaisilla ehdoilla. Palveluun on myös tarjolla hakuohjeita, luettelo lyhenteistä sekä koulutusvideoita.

Digitoidut valtiopäiväasiakirjat löytyvät eduskunnan avoimen datan palvelusta. Palvelu sisältää kaikki yksikamarisen eduskunnan suomen- ja ruotsinkieliset valtiopäiväasiakirjat vuosilta 1907–2000.

Hakala myös lisäsi, että on hyödyllistä käyttää Eduskunnan hakupalvelua ja Digitoidut valtiopäiväasiakirjat-palvelua rinnakkain. Ensimmäisenä mainitusta voidaan ensin paikantaa etsinnän kohteena olevia aiheita ja asioita, jonka jälkeen jälkimmäisestä palvelusta voidaan hakea esiin vanhempiinkin asioihin liittyvien asiakirjojen kokotekstit.

Eduskunnan uusi verkkosivusto avataan vuonna 2026. Aluksi saatavilla on aineistoja vuodesta 2015 eteenpäin. Vanhempaa aineistoa lisätään palveluun vaiheittain.

Seminaari järjestettiin Pikkuparlamentin auditoriossa. Kuvassa Rami Kurth kertoo EU-asioista eduskunnassa. Kuva: Juha Henriksson.

UKK:n asiakirjat

Urho Kekkosen arkiston tutkija Tapio Enbergin aiheena olivat presidentti Kekkosen aineistot. Enbergin mukaan UKK keräsi ja säästi huomattavan määrän asiakirja-aineistoa elämänsä ajalta – aina kouluaineista ja jälki-istuntolapuista lähtien. Aineisto painottuu presidentinvuosiin ja se sisältää tietoa esimerkiksi sisä- ja ulkopolitiikasta, urheilusta, valtiovierailuista, kulttuurisuhteista, puolueista ja kansalaisjärjestöistä. Enberg lisäsi, että jos oma tutkimusaihe osuu ajallisesti Kekkosen vuosiin, niin hänen aineistoistaan löytyy todennäköisesti aina jotakin, oli aihe mikä tahansa. ”Vaikka asia ei presidentille kuulunut, pidettiin hänet informoituna.”

UKK-arkistossa vierailee keskimäärin noin 600–1000 henkilöä vuosittain. Arkistossa on 85 arkistonmuodostajaa ja lähes 600 hyllymetriä aineistoja, joista UKK:n osuus

on 350 hyllymetriä. Kuva-arkistossa on noin 40 000 kuvaa, joista noin 40 % on digitoitu. Aineistot kuvailaan Yksä-palveluun (Yksä.fi/uka).

Enbergin mukaan UKK:n keskeiset asiakirja-aineistot ovat vuosikirjat (1958–1975), henkilökohtaiset salaiset 1973–1981, presidentin tekemät muistiot, päiväkirjat (1959–1981), kirjeenvaihto, sisällön mukaan järjestetyt asiakirjat sekä puhe- ja kirjoituskokoelma. Enberg lisäsi, että noin 12 hyllymetriä käsittävä kirjeenvaihto on erityisen kiinnostava, sillä se sisältää kirjoja ”Ikaalisten mummosta valtiojohtajiin”. Presidenttiä pidettiin pienen ihmisen viimeisenä toivona, johon turvauduttiin, kun muutakaan ei enää voinut. Kirjeenvaihto tarjoaa mahdollisuuksia monenlaisen tutkimukseen. ”Tavalliset kansalaiset, politiikan ja talouselämän huiput, julkikset, selkäänpuukottajat – kaikki he kirjoittivat Kekkoselle.”

Kansallisarkiston aineistot

Kansallisarkiston asiakirja-aineistoista kertoi Tomi Ahoranta. Varhaisia asiakirjoja on pergamentti-kokoelmassa, joka sisältää pergamentteja 1300-luvulta 1800-luvulle. Ahorannan mukaan asiakirjojen säilymiseen on osaltaan vaikuttanut se, että niitä on siirretty paikasta toiseen. Esimerkiksi tiettyjä pergamenttiaineistoja on säästynyt, kun niitä siirryttiin Tallinnaan Tukholmaan, sillä Suomessa niitä tuhoutui aikojen saatossa. Ahoranta myös lisäsi, että rauhansopimusten yhteydessä sovittiin tavallisesti asiakirjojen siirrosta, sillä niissä oli muun muassa karttoja ja omistusten osituksia. Esimerkiksi vuonna 1809 asiakirjoja siirrettiin Tukholmasta Suomeen.

Voudintilit olivat varhaisia hallintoaineistoja, jotka ovat peräisin 1500-luvulta 1800-luvun alkuun. Ne liittyvät voudin eli kruunun paikalli-

sen virkamiehen taloudenpitoon ja veronkantoon.

Autonomian ajalta Kansallisarkistossa on esimerkiksi laajat senaatin, valtiosihteerinviraston ja kenraalikuvernöörinkanslian arkistot. Autonomian ajan virastojen asiakirjoja saatiin aikanaan Neuvostoliitosta Suomeen Tarton rauhansopimuksen perusteella.

Kansallisarkistossa on presidenttien arkistot lukuun ottamatta Halosen, Niinistön, Kekkosen ja Svinhufvudien arkistoja. Svinhufvudin arkistoon liittyy mielenkiintoinen tarina, jonka mukaan presidentin leski päätti polttaa miehensä paperit, kun Tali-lhantalan taistelujen ääni kantautui 1944 Svinhufvudien tilalle Luumäellä.

Kansallisarkistossa on myös esimerkiksi ministeriöiden, komiteoiden, keskusvirastojen ja oikeuslaitoksen asiakirjoja, vaaliaineistoja sekä Suomen edustustojen asiakirjoja.

Yksityisarkistojen kirjo täydentää kokonaisuutta. Kansallisarkistossa on kokoelmia jo 1800-luvulta ja yksityisarkistoja 1900-luvun alkupuolelta. Ahoranta totesi, että yksityisarkistojen arvo ja arvostus ovat kasvaneet vuosikymmenien kuluessa.

Svenska Centralarkivet

Arkistonjohtaja Lena Karhun aiheena oli Svenska Centralarkivet (SCA), joka on suomenruotsalaisten yhdistysten ja organisaatioiden

päätearkisto. SCA:n arkistossa on noin 580 arkistonmuodostajaa ja yli hyllykilometri asiakirjoja.

Esityksensä aluksi Karhu kertoi yleisesti puolueiden arkistoista, joita säilytetään erityisesti yksityisissä keskusarkistoissa: Työväen Arkisto (SDP), Porvarillisen Työn Arkisto (Kokoomus), Keskustan ja Maaseudun Arkisto (Keskustapuolue) ja Kansan Arkisto (Vasemmistoliitto). Vihreiden ja Kristillisdemokraattien aineistoja säilytetään Kansallisarkistossa ja Perussuomalaiset säilyttää omaa arkistomateriaaliaan.

SCA:n omat suomenruotsalaiseen politiittiseen toimintaan liittyvät aineistot ovat monipuoliset ja ne sisältävät muun muassa seuraavat arkistot: Svenska folkpartiet (si-

Vuoden arkistoteko -palkinnon vastaanotti ministeri Elisabeth Rehn. Kuvassa ovat (oikealta) myös kuniamaininnan vastaanottaneet Hanna Karhu ja Kati Hitruhin ("Tutkimuspolkuja yksityisarkistoihin) sekä Juha Henriksson (Musiikkiarkisto). Kuva: Tero Hanski / Eduskunta.

sältäen piirit, paikallisosastot jne.), Svenska Partiet, Svensk Ungdom, Svenska Kvinnoförbundet, Svenska Bildningsförbundet, Svenska riksdagsgruppen, suomenruotsalaiset henkilöarkistot sekä muut arkistonmuodostajat (yli 240 suomenruotsalaista toimijaa).

Eduskunnan arkisto

Seminaarin viimeisestä esityksestä vastasi tutkija Joni Krekola, joka kertoi vuonna 1872 perustetusta eduskunnan arkistosta, jossa on aineistoja vuodesta 1863 lähtien. Eduskunnan kirjasto ylläpiti pitkään arkistoa sivutoimenaan – ammattimaisesti ylläpidetty arkisto on ollut vasta 1990-luvulta lähtien. Eduskunnan arkistolla on autonomia, sillä arkistolaissa siihen sovelletaan vain pykäläiä, jotka sisältävät yleisiä määräyksiä arkistotoimesta ja sen järjestämisestä.

Krekolan esityksestä voi erityisesti nostaa esille eduskunnan muistitietoarkiston, joka on kansainvälisestikin varsin ainutkertainen. Tutkimuskäyttöön on tehty vuodesta 1988 lähtien yli 500 entisten edustajien haastattelua. Muistitieto täydentää eduskunnan tuottamia kirjallisia lähteitä kansanvallan kehityksestä toisen maailmansodan jälkeiseltä ajanjaksolta. Arkistossa on tällä hetkellä yhteensä 3 200 tuntia haastatteluita (87 000 tekstisivua). Veteraanikansanedustajien muistitietoarkisto valittiin vuoden arkistoteoksi 2018.

Vuoden arkistoteko -palkinnot

Syysseminaarin yhteydessä jaettiin perinteiseen tapaan Vuoden arkistoteko -palkinnot. Arkistojen päivän toimikunnan puolesta palkinnot

luovuttivat Lena Karhu ja Marja Piironen-Honkanen.

Vuoden arkistoteko -palkinto myönnettiin ministeri Elisabeth Rehnille hänen yksityisarkistonsa luovuttamisesta pysyvästi säilytettäväksi Svenska centralarkivet päätearkistoon, osaksi suomalaista kulttuuriperintöä ja tutkimuksen lähdeaineistoa.

Toimikunta perusteli valintaansa seuraavasti:

Ministeri Elisabeth Rehnin arkisto kuvaa hänen elämänsä ja monipuolista uraansa. Arkisto sisältää aineistoa, joka valottaa suomalaista politiikkaa ja yhteiskuntaa muun muassa ministeri Rehnin ajalta kansanedustajana, maailman ensimmäisenä naispuolisena puolustusministerinä, Europarlamentaarikkona sekä hänen kahdesta presidentinvaalikampanjastaan.

Ministeri Rehnin arkisto sisältää myös monipuolisesti aineistoja liittyen hänen mittavaan uraansa eri kansainvälisissä tehtävissä, muun muassa YK:n ihmisoi-keustarkkailijana ja alipääsihteerinä.

Erityisesti voi nostaa esille aineistot, jotka koskevat ministeri Rehnin työtä naisten ja tyttöjen aseman parantamiseksi ja keskittyvät naisten rooliin rauhanrakentamisessa kriisi- ja sota-alueilla. Näiden kenttätöiden pohjalta YK:n naisten kehitysrahasto UNIFEM julkaisi raportin ”Women, peace and security” ja toimintasuunnitelman vuonna 2002.

Aineisto käsittää noin 8,5 hyllymetriä kirjeenvaihtoa, raportteja, matkakertomuksia, puheita ja artikkeleita, valokuvia ja lehtileikkeitä.

Arkistoaineisto tulee olemaan arvokasta lähdeaineistoa moneen erityyppiseen tutkimukseen, esim. politiikan,

kansainvälisten suhteiden, naisten oikeuksien ja sodan ja rauhan tutkimukseen.

Minulla itselläni oli suuri kunnia vastaanottaa Musiikkiarkistolle myönnetty Vuoden arkistoteko -kunniamaininta, jota perusteltiin seuraavasti:

Musiikkiarkisto on 35 vuoden aikana ollut mukana kehittämässä arkistojen välistä yhteistyötä ja arkistojen näkyvyyttä. Arkisto nauttii suurta arvostusta Suomen musiikkipiireissä ja arkistotalalla sekä Suomessa että kansainvälisesti. Musiikkiarkisto on kehittänyt digitointia ja varmistanut kansalliseen kulttuuriperintöön kuuluvan musiikkiaineiston säilymistä. Musiikkiarkiston pitkäjänteinen työ varmistaa musiikkiaineistojen säilyvyyden ja käytettävyyden sekä tutkijoille että suurelle yleisölle.

Arkistojen päivän toimikunta myönsi Vuoden arkistoteko kunniamaininnan myös Suomalaisen kirjallisuuden Seuran kustantamalle teokselle ”Tutkimuspolkuja yksityisarkistoihin. Aineistot historian, kulttuurin ja kirjallisuuden tutkimuksessa”.

Kirja nostaa esille yksityisarkistojen ainutlaatuiset aineistot ja niiden arvon tutkimukselle. Kirja antaa lukijalle hyvän kuvan siitä, miten tutkijat löytävät aineistojen äärelle ja miten erilaisia näkökulmia yksityisarkistoihin voi soveltaa. Teos rikastaa käsityksiä arkistoista ja niiden mahdollisuuksista ja tekee ne kiinnostaviksi myös suurelle yleisölle.

Kirjan ovat toimittaneet Hanna Karhu, Katri Kivilaakso ja Viola Parente-Capková. Palkinnon vastaanottivat Hanna Karhu ja kustannustoimittaja Kati Hitruhin.

Tekoälyagentit ja kulttuuriperintö

Juha Henriksson
Arkistonjohtaja
Musiikkiarkisto
Dosentti

Minulla oli ilo osallistua muutama viikko sitten Milttonin järjestämään keskustelutilaisuuteen, jossa virolainen digipolitiikan ja tekoälyn asiantuntija Luukas Ilves esitteli visiopaperia *The Agentic State – Rethinking Government for the Era of Agentic AI*¹. Ilves toimii nykyisin Ukrainan varapääministerin neuvonantajana tekoälyn ja digitaalisen transformaation kysymyksissä. Visiopaperin kirjoittamiseen ovat osallistuneet myös muun muassa Jarkko Levasma valtionvarainministeriöstä sekä Mikko Mattinen Digi- ja väestötietovirastosta.

The Agentic State -visiossa hahmotellaan kokonaisvaltaista julkishallinnon muutosta, jossa autonomiset järjestelmät (AI Agentit) hallitsevat monimutkaisia ja laajoja prosesseja, kun taas virkamiehet keskittyvät strategiaan sekä poliittista vastuuta ja harkintaa vaativiin päätöksiin. Visiopaperin mukaan tämä merkitsee merkittävintä muutosta hallinnon toimintatavoissa modernin byrokraatian syntymisen jälkeen.

¹ <https://agenticstate.org>

AI Agentit eli ”tekoälyagentit” ovat ohjelmistoja, jotka kykenevät hahmottamaan monimutkaisia tilanteita, ratkaisemaan ongelmia ja toimimaan itsenäisesti määritellyissä rajoissa. Tekoälyagentteja on jo käytössä kaupallisissa sovelluksissa. Toisin kuin aiemmat digitalisaation vaiheet, jotka keskittyivät olemassa olevien prosessien automatisointiin, tekoälyagentit pystyvät tavoitteellisesti asettuja päämääriä, mukautumaan palautteen perusteella sekä toimimaan yli organisaatorajojen, yhteistyössä toisten tekoälyagenttien kanssa.

Vaikka siirtymä kohti ”agenttista valtiota” ei toteutuisi visiopaperin hahmotelman mukaisesti, on kuitenkin erittäin todennäköistä, että tekoälyagenttien käyttö tulee lisääntymään yhteiskunnan eri tasoilla – hyvinkin nopealla aikataululla. Esimerkiksi arkistoaineistoja etsivä voi uskoakseni jo lähitulevaisuudessa laittaa asialle tekoälyagentin, jonka hän ensin ohjeistaa ja joka sen jälkeen alkaa hakea aineistoja eri arkistoista itsenäisesti.

Miten kulttuuriperintöorganisaatiot pystyvät vastaamaan tekoälyn nopeaan kehitykseen? Itse näen, että meidän tulisi toimia proaktiivisesti ja olla mukana muokkaamassa tulevaisuutta. Ongelmana on kuitenkin se, että meillä täytyisi olla riittävän selkeä yhteinen visio siitä, mihin suuntaan haluamme liikkua. European lokakuussa julkaiseman

raportin² mukaan kulttuuriperintöammattilaiset jakautuvat kahteen ryhmään sen perusteella, miten he suhtautuvat tekoälyyn. ”Rajojen asettajat” (32 % vastaajista) suhtautuvat kriittisesti tekoälyn käyttöön, kun taas ”mahdollisuuksien etsijät” (68 %) kannattavat sen käyttöönottoa. Nämä ryhmät eivät kuitenkaan ole tarkkarajaisia tai täysin toistensa vastakohtia, vaan ne heijastelevat niitä usein ristiriitaisia ajatuksia, joita monet kulttuuriperinnön ammattilaiset tuntevat ja jotka on tärkeää tunnistaa ja tasapainottaa, jotta pystyisimme kulkemaan yhdessä eteenpäin kohti tulevaisuutta.

Itse näen, että olisi erittäin tärkeää osallistua laajasti tekoälykeskusteluun myös oman sektorimme ulkopuolella. Esimerkiksi Europeana haluaa olla mukana tekoälyn kehityksen eturintamassa, mutta tämä ei onnistu, jos käymme keskustelua vain kulttuuriperinnön ammattilaisten keskuudessa. Ainakin itselleni on ollut todella inspiroivaa ja ajattelua avartavaa osallistua esimerkiksi Milttonin järjestämiin tilaisuuksiin, joihin osallistuu asiantuntijoita yhteiskunnan eri aloilta, tai vaikkapa EIT Culture & Creativityn³ toimintaan, sillä sen partnereissa on akateemisten toimijoiden lisäksi runsaasti luovan alan yrityksiä.

² <https://pro.europeana.eu/post/discover-our-new-publication-on-artificial-intelligence-and-the-data-space>

³ <https://eit-culture-creativity.eu>

since
1968

Laaksonen

PALVELEVAT SÄILYTYSRATKAISUT

*Suomalaista
osaamista ja laatua
koko toimitusketjun
alusta loppuun.*

Lisää meistä laaksonen.fi

**Metallivalmiste
A.LAAKSONEN OY**

. AYJ1

Posti Green

Kasten®

Gonvarri Material Handling

Kasten-kalusteet kaikkeen säilytykseen

- Suomalaista suunnittelua
- Turvalliset ja tukevat
- Tyylikkää ja kevyesti liikuteltavat
- Yksilölliset ratkaisut
- Kokemuksella ja ammattitaidolla

Constructor Finland Oy, Lohja
Puh. 019-36251, www.kasten.fi